

A. P. DE BONT

DIALEKT VAN KEMPENLAND

MEER IN HET BIJZONDER
D' OERSE TAOL

Met tekeningen van J. A. Louwers

DEEL II
VOCABULARIUM

ASSEN - MCMLVIII
VAN GORCUM & COMP. N.V. - G. A. HAK & DR. H. J. PRAKKE

3. Öt m'ne jongen teed

A's ek hieër 'd een en 'd ander zal vertelle van toen ik nog jong wa's, bedoe^{wl} ek dien teed dä 'k e joor of tie'n, twaalf dartien of nog wa auwer war. Dä wa's ene schöone gelukkigen teed! Nöw ek al wa jöore begien te kregē, denk ek er nog meer a's èens me vuil plezieër äan trug. 's Wärrēgs gonk ek zēuwa iedere maerge nöo de kerk, want ek wa's be pesteur Vougels misdiender moette weite. A's ek dan öt de mis thous kwam än ennigte böotrammen op hai, gong ek nöo de schoul, die um neigen üure begos. Pront halfneige war ek op de spēulplääts um me andere jonges a's Piet van de Klaen Vlüt, Döorus va Cisse, Graard de Köper än Jan Aärts nog 'n half uuier te spüle: schramletse, ringspüle me doffe, dol-paerege, rakschuiten än stēentjene, um mar is enkele spēultjes te nuu^{me}. In sommigte van die spēultjes häan w' et weed gebrocht: be rakschuite bevēurbēeld wa's 't höost zeiker dä den èene jongen den bol van den andere, die 'n ändje van em af laag, rakte. Thous häan-ew dierteed 'n buigelbao'n än ge begrept wel, a's ge iederen dag geleigenighäd het um te oefene, dä ge dan op et lest in zēu spuil enen hēelen Bram wordt. 's Zoteregs wa's er gēen schoul, van den hēelen dag nie. In den ötkommende gong ek dan vöoltjeszuu^{ke}. Wa heb ik me m'n bruiers, vëural me onze Gärrit, die enen èurste liefhebber war, me andere jonges of ok wel alleen de maastebossen van Oewers afgerakt um eksters, mar-ha'nrike, köoldöven än ander vougels än vöoltjes te zuu^{ke}! 'n Ekster is nie moeilijk veennen in de maast än a's g' iet va vöoltjes zuu^{ke} kent, kund' eugen-blikkelijk zie'n of ge me 'nen aauwen of ene ne.ie nest te doe^{wn} het. Op de vëure-middeg ha'dde vuil kans dä d' ekster op de nest zao't; um dä te prebere sloege we me 'ne stok teigen de stam: vlöog z' er af, dan hai ze zeiker aeier. Dan trok ik of wie er bëklom vlog m'n schoe^{wn} öt – blokken hai ek höogst zälden äan – än klom ek va sprout toe sprout anhöog. Dëur et gat wöor d' ekster in- än ötvliegt – ge moet weiten dä 'n ekster ene nest maht die rontelum toe^w is – gong ek dan me de hand de nest in än vülde-n ik hēel vëurzichtig hoewel aeier of ze hai. Hai ze één aei, dan lie't ek dä in den reigel liggen än gong ek e par daog läater nog is keke. Anders häalde-n ik ze natürlijk öt. Ge moest goe^{wd} oppaassen dä d' aeier nie braoke; gemänlijk staoke we die in een van de jaszakke, mär a's we bang warren dä we me onze jas äan 'n täksken zöon bleven haoke, dan vie'te we de muts toe^wgevaauwen in de mond, nöo er èurst d' aeier ingeleid te hebbe. Broeken hebbe we vanant nog nie vuil gescheurd be dä klaoveren in die beum. Ok kländer vöoltjes häalde w' öt: mülle, schrevers, bremeters, ouwerdekkertjes, bie'meuskes, blöwpieperkes, niks lie'te we woune. Blöwpieperkes än bie'meuskes haauwe, läk ge bestekans wëet, dëur den bot in enen houle post än et velt um de kleute nie mei d' aeikes eröt te kregē. Me e schaerp mes makte w' et gat äan den bötekant wa we:r, än a's 't dan nog nie ging, dan häalde we thous wel is öoit et slichmes. Gemänlijk echter makte we nie zēuvuil komplemānte mär sneeie w' e mikken af – e fraetelmiksken hie't dä – än prebeerde we of we döormēe iet van et nesjen äan kosse. Hēel vëurzichtig draeide we dan dä stökske rond än fraetelde we zeu et nesje me d' aeikes nöo böte. In die aeier makte we me 'n nöold äan wēerskanten e gätje än blieze ze vervolges öt; dan häalde we dëur de schao'l 'n taauw än honge we zeu de leig doppen in hous teigen de muuier, de gröotse schao'l – some.ie van ene kölder – in et midde än äan de kanten de klänner aeikes. Dä wa's e schöo gezicht! Mär a's ze door nöw lang genog gehangen häan, dan trokke we me 'ne wis er is ene keer langs än vie'ten de stukker aeierschao'l op de grond. Ge kunt

mär érges plezieër in hebbe! – Vöoltjes zuu'ke kost' alleen in de vëurteed, dä snapte; mär op den eekhöore göon dä kost' et hëel joor. A's ge dä deidt moeste me vuile zen, want zëu 'nen enkhöore moeste muu'g jaogen dëur me de maastebéum te schudde; dan viel-ie op de lange weg va muu'gechäd op de grond än ha'dd' em. Dëur de bank kwamp-ie vre.i, a's-ie in enen dikke maastenbóom of ok wel in enen aeke vlöog, wöor gëe schudden dan war. Klomme ze d'r echter be.i, dan wa's-ie nog hëel dik de klos. Enen enkele keer zao'te w' ok aachter 'n fis, mär dä gebeurde-n toch mär höogst zälde. We hään toen anders enen hond, zëu söort brak – Fox hie't ie – die-t-er nie vies af war. Ge ziet, we warren dik op onzen rak än aalten böte. In de zommer wa's 't me vöoltjes zuu'ken afgeleupe, dan gonge we wa anders doe^{wn}: baoie, vëural in de Blöw Bláek op de Vëuraord: die war et dichst be än nie zëu die'p. Uüre warre we dan in et wäater doende. Zwemme kos niemes. Döor dëen ze b' ons op et döörp in dieën teed nog nie aan, jommer genog. Ge begrept dä w' in de zommer nog wel mëer dëen a's kräk baoie. In den Böonenbärg ginge we kölpadde zuu'ke of we vlochte van bie'zen allerhande dinge: enen bie'zestóewl, 'n bie'zepärd, enen bie'zenhóewd än zëu meer. Wa w' ok gaer dëen wa's ouwer den een of anderen breeie sleut springe. B' ons ene goeien bolwöörp van ons hous af ha Peer va Narruzen 'n plukselköl; döor he 'h wa dik ouwer gespronge! – A's we dä muu'g warre gonge we stëentje snikken of kie'gelen of piepenbaerge, me de flik schie'ten of wa ok. Läater in 't joor, a's den rog gemaeid war, moesse we soms okste – we hään thous moette weite e par leupese land. A's dan et köoren än de haover et völd öt warre mos de vlie'ger de locht in. Mär di moe 'k zegge: ouwer et algemeen kosse w' in Oewers nie zëu fel goe^{wd} me 'ne vlie'ger ouwerweg. In Välteven än in Zëelst warren de jonges döor nog mär ärg aan, vuil oorlijker a's in Oewers. Döor ha'dde meer bögere.j zitte än et schent wel dä 'nen börger in die söort van dinge slimmer is a's enen boer. In den härrest än läater henne gong ek dik a's drever mei jaoge me Ome Jan, die in Oewers mëester war. Ik heb al gezeid, dä we 's zoteregs den hëelen dag vre.i hään än ok in de möond augustus war d'r gëen schoul. Dä dei ek wa gaer, mei op de jacht göon. Ge kost er anders ongerakt muu'g af worre. A's w' op de hao'zejacht warre, moeste heg vëur heg afkloppe, ge moest dëur de klaene maast än ander haut kroefele än me plakke zëua's in 't Oewers bos ging et bärg op bärg af. Vëur den dorst plukte w' onderweigen dan brembeizië, die alle kanten höost stonne, vëural in heggen än op maasplakke: dä zen plakke wöor maast gestöon hëe. Ok in et Die'p Strötjen onder andere kost' er bekant aalte veenne. Ik kam m'n aege nog goe^{wd} herinnere hoe w' is ene keer me ons drieën op de jacht warre: ikke, Ome Jan en Rööiman, ok enen echte jaoger, die vrüger, toen-ie nog op Zitterd wöonde, 'n hëel bietje streuper war. Et wa's teige Zitterd aan, 'n bietjen aan deize kant, ie't of wa links. We stie'ten enen hao's op än Ome Jan of Rööiman, döor wil ik äf zen – et war øvel Ome Jan geleuf ek, mär dä 's nöw ok fel èender – gaof em e schot in de bille, mär den hao's nomp-et mei, dä wil zegge: deud war-ie nie. We speurden em op enen aerdweg än zaogen dat-ie 'n ander bos in geleupe wa's. Mar d'r öt war-ie nie, want nerges stonnen op de weg of op den äkker die-t-er langs laag prenten in de grond. De hond dëen niks gëen ticht än zeu stonne we door te heke. „Hij moet in deis bussele zen”, zei Rööiman. „Goe^{wd}”, zei ek, „jaogde gellie mär stillekes dëur, ik zal em lichvärrig wel veenne.” Voetje vëur voetje kreup ek enen hoe^{wk} van et bos af, wöor-ie zen mos, än jowwel, ik hai nog gëen veef menuu'te gezocht of door zaog ek mesjui stäleur deud teigen ene post ligge. Of ik ble.i wa's dä 'k em hai! Behalve op den hao's än de kerneen

joege w' op hoender än ok wel is op de hautsnäp. Hoender zao'ten er zat. A's er ene slag opulöög, me vuil lawaet, ging et: paf! paf! Mär zeu onder de greuten heup schie'ten is diksente niks. De petrees moete verspraeid ligge, dan hedde kans. Eëns he 'k Ome Jan twee hoender in twee schuit zie'n schie'te. We gongen ouwer e smèeltje wöör hieër än door wa maastebëumkes stonne, mëest van die ötslegers; op èene keer springen er twee patrijzen op än ponge! ponge!, twee schuit, raechs en links. Ik zaog nie dä Ome Jan d' èurste patrijs ha gerakt än h'ij nie dä de twèede vie'l. „Daar ligt ze, rechs”, rie'p-ie in Höög Hollans – ander tao'l hai nie vael – teige me. „Nee”, zei ik „hieër links is ze gevalle”. „Nee”, antwoordde-nie, „daar rechs ligt ze”. Mär ik wis zeiker dä 'k er aan mënne kant, links, een hai zien tömmelen än zei wëer: „Nee, hieër lëesse”. „Dan hebbe we er twee!” wa's 't antwoord än zeu war 't ok. E par këeren he 'k meigemakt – den èene keer wa's er Piet den Braauwer be, die ter ok ontzaglijk vuil et licht ötgedöön hëe – dä 'ne jaoger 'n patrijs in de kop rakte. Dan vlöög ze, of liever fladderde ze, enen töoren höög stael de locht in – staegeren haeten de jaogers dä – än vie'l dan kougelraecht anlëeg. Ge moest dan mardies goewd öt ew euge keke wöör ze teraecht kwam, bezunder a's er klaene máast ston, anders warde ze nóg kweet. 'n Verveilende jacht he 'k aalte gevonden die op de hautsnäp. In 't nojoor zit die vougel in de hegge än a's g' em opjaagt vlie'gt-ie nie gewoon raecht öt, nee, hij schiet inëens anlëeg of anhöög of nöo links of nöo raechs, zëudä 'ne jaoger ze mär moeilijk onder schot kan kregge än ge lang härs än giens moet leupen än doe'wn vëurdä ge ze het. Ome Jan wa's enen èurste liefhebber op de snäppejacht, ik he 'd aalte effe verveilend gevonde. Ik zou nog höost vergeten te zegge, dä 'k op de jacht diksente'n vörk meinom. 'n Vörk zulde vuilkans wel nie kenne verbeil ek m'n aege. 't Is e klaen ezere schupke, dä aan de zeikante, links än raechs, e klaen bietje nöo binnen toew umgebougen is. Aan den bouwekant hedde de hous, wöör enen hautere steil in zit. Schepers hebbe z' aalte be. 'n um de schaop händiger te kunnen huwie. Me zëu 'n vörk koste schön af än toew is ene klot aerd steke, die ge dan in ene rōwen bos haut of zeu göoide um te keken of er dik ok ië't in zao't. – Me de jacht kwam'd in 't nojoor wëer op dezälfdde plakke wöör g' in 't vëurjoor vöoltjes ha'dt gezocht of op den eekhöore wart geweist. Gëene wonder dan ok dä ge zëudoende ieder bussel, iedere maast, ieder pe.ike, ja ieder sloepken dëur än dëur kende än dä g' er in den donkere nog nie verdööld zöot zen gerakt. – Dan ha'dde de wenter nog. Ok dan bleve w' ouwer dag nie achter de kachel zitte, we warre zëuwel muigelijk op de bötelocht. Wa's er ijs, dan gonge we schäatsere.ie än kräk a's be 't baoie et mëest op de Blōw Bläek. Soms gonge we nöo de Drie Vënne, nöo de Schoutelblaek op de Schaerpenherring of nöo den Aermwe.r, 's zondegs ok dik nöo 't Vlutters vén – drie' vennen t' aenne mekaar –, wöör et wel is hëel druk kos zen än wöör ok vuil greut volk kwam. Goewd re.ie kos er in Oewers aegelijk niemes. Et wa's meer hard ouwer et ijs léupe – pouke zëen-ew – a's wel re.ie. Nee, a's ek de wöörd moet zegge, dä kosse z' in Välteve vuil än vuil beter. Döör ha'dd' er zitten die kosse schönre.ie: Ja Moeskops bevëurbëeld – 'k weit nie of ge de man gekend het – war enen hëele goeien op de schäats. Mär dä nemt nie weg dä we toch vuil pleziëer hāan, ok op et lest van de te.ie, a's 't ijs nie goewd mëer leei än w' ene pe'piere zulder ginge maoke. Slippere wa's meer vëur de mäskes, die dan op de hokkes gonge zitte. Dä hie'te ze hokslippere. A's de jonges et dëen bleve ze raechtop stöon. Zëu is mei än dan wordde-n-er ene snëuwman gemakt, mär läk ek zeg, toch mär ene zälde keer. – E schön verzet in de wenter war ok vöoltjes vange me e stëenkaauwke. Dä koste a's er snëuw laag. Me 'nen

bessem moeste dan éurst e pläkske schön kere, dan nomde vieër steen, die ge zeu teige mekare lëet dät er in et midden e vïerkántig hëultje war. De vijfde steen zette ge dan schön op een van de vieër ander me e miksken eronder. Dä stökske ston wëer op 'n ander, dä me z'n een änd ouwer et hëultje laag. Tussen die vieër steen deide 'n hëel klaen bietje zoo'd of wa grummelkes breud, än dan duuierde-n et nöoit lang of een of ander vöoltje, 'n mus, 'n fink of zeu, wipte-n op dä twëede stökske, zëudä de steen die schön ston anlëeg vie'l än et vöoltjen in et stëen-kaauwke gevange zao't. Ge ziet, ik heb im m'ne jongen teed vuil aachter de vöoltjes gezeite, vuil te vuil, dä zie 'k nów dōdelek in. Mär a's ge jong zet denkte döör zëu nie äan.

Ik heb nów me de vlucht 'd een en 'd ander gezeid hoe 'k m'ne jongen teed heb dëurgebrocht. Et sprekt van aeges dä 'k er hëel wa meer ouwer zou kunne vertelle, mär deis is op ezaord wel voldoende um te lo'te zie'n dä 'k in m'n jong jöore vuil in völd än bos än wäater wa's. A's ge d' äkkers än de driessen ötzundert war Oewers ouwer zestig en meer joor trug niks a's haei, vennen en bosse. Die kende-n ik dëur al dä rakken än leupen än doe^{wn} än... döör ben ek af göön haauwe. Nów ek zeü stillekes äan op jöore begien te komme än weed van de streik af woun wöör ek gevüüd än geböore ben, nów wil et wel is gebeure, 's naachs a's ek nie slaope kan of ok wel op ander te.ie, dä 'k inëens äan dien teed trugdenk. Dan zie¹-ek Oewers wëer, nie zëu a's 't op den eugenblik is – nee, de gëest wil dä ne.ie nie goe^{wd} opnemme nie – mär zeu a's 't war toen ek tie¹n, twaalf dartien joor of nog wa meer aud war. Nog ëens gezeid, dä wa's ene schöne gelukkigen teed: ge ha'dt den ombezörgde, gongt än stondt wöör ge wöot än dëedt vuilteed wa ge wöot, än a's ge 's aoves muu^g än wel in ew bed laagt, dan dochte nog me plezieër trug äan de dingen die g' ouverdag ha'dt beleefd. E kort gebe.ike, somte.i en ok gëen... än gerust gongde slaope, de volgenden dag zöo wëer op e ne.it verzet bringe.